Δελτίο Οικονομικών Εξελίξεων

ΑΠΡΙΛΙΟΣ 2021

Δ-10

Ινστιτούτο Εργασίας Γ.Σ.Ε.Ε.

Δελτίο Οικονομικών Εξελίξεων

Οι επιπτώσεις της πανδημικής κρίσης στην αγορά εργασίας το 2020

Έχει περάσει πλέον ένας χρόνος από τότε που ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας κήρυξε τον Covid-19 παγκόσμια πανδημία. Καθώς η Ελλάδα, η Ευρώπη και ο υπόλοιπος κόσμος προσπαθούν να αντιμετωπίσουν την πανδημία, οι συνέπειές της έχουν αλλάξει σχεδόν κάθε πτυχή της καθημερινής ζωής. Ειδικότερα στη χώρα μας, οι συνέπειες της πανδημικής κρίσης έχουν αναδείξει την ευθραυστότητα και τα διαρθρωτικά μειονεκτήματα του αναπτυξιακού υποδείγματος της οικονομίας, καθώς και τις λανθασμένες επιλογές οικονομικής πολιτικής των τελευταίων δεκαετιών στις σφαίρες του δημόσιου και του ιδιωτικού τομέα στην κατεύθυνση της παραγωγικής αναδόμησης και της ισχυροποίησης των κοινωνικών υπηρεσιών.

Η αξιολόγηση των στατιστικών δεδομένων δείχνει ότι η καταβύθιση της οικονομίας έχει επιφέρει σοβαρό αντίκτυπο στην ευάλωτη, ύστερα από μία δεκαετία λιτότητας και απορρύθμισης, αγορά εργασίας. Την ίδια στιγμή η αβεβαιότητα των παγκόσμιων οικονομικών προοπτικών και η ευθραυστότητα της ελληνικής οικονομίας δημιουργεί ανησυχία για την προοπτική ανάκαμψης της αγοράς εργασίας και την περαιτέρω όξυνση των ανισοτήτων. Οι σημαντικές απώλειες σε ώρες εργασίας και η μείωση των εισοδημάτων δημιουργούν συνθήκες περαιτέρω αύξησης του ποσοστού εργασιακής φτώχειας. Τα μέτρα εισοδηματικής στήριξης για τις ευάλωτες κοινωνικές ομάδες πρέπει να αποτελέσουν άμεση πολιτική προτεραιότητα σε συνδυασμό με τη στόχευση της οικονομικής πολιτικής για διασφάλιση και δημιουργία θέσεων εργασίας καθώς και για ενίσχυση της προστασίας των ευέλικτων και άτυπων εργαζομένων, οι οποίοι ζουν με πολύ υψηλά επίπεδα εισοδηματικής ανασφάλειας. Πρέπει να καταστεί απολύτως σαφές ότι η ανθεκτικότητα και η ανάκαμψη της οικονομίας εξαρτάται από την πλήρη ανάκαμψη της αγοράς εργασίας και των εισοδημάτων.

1. Μεταβολές στο ποσοστό ανεργίας και στον αριθμό των απασχολουμένων

Τα μέτρα κοινωνικής αποστασιοποίησης που έλαβαν το 2020 τα κράτη-μέλη της Ευρωζώνης για την αντιμετώπιση της πανδημίας είχαν σοβαρό αντίκτυπο στην οικονομική δραστηριότητα, με αποτέλεσμα τη μείωση των συνολικών ωρών εργασίας. Όπως φαίνεται στο Διάγραμμα 1, υπήρξαν σημαντικές αποκλίσεις όσον αφορά τη μεταβολή των ωρών εργασίας ανάμεσα στα κράτη-μέλη, με τη μικρότερη ποσοστιαία μείωση να εντοπίζεται στη Φινλανδία (1,3%) και τη μεγαλύτερη στην Ιταλία (13,5%). Στην Ελλάδα οι ώρες εργασίας μειώθηκαν κατά 12,6%.

Διάγραμμα 1: Ποσοστιαία μείωση των ωρών εργασίας (Ευρωζώνη, 2020)

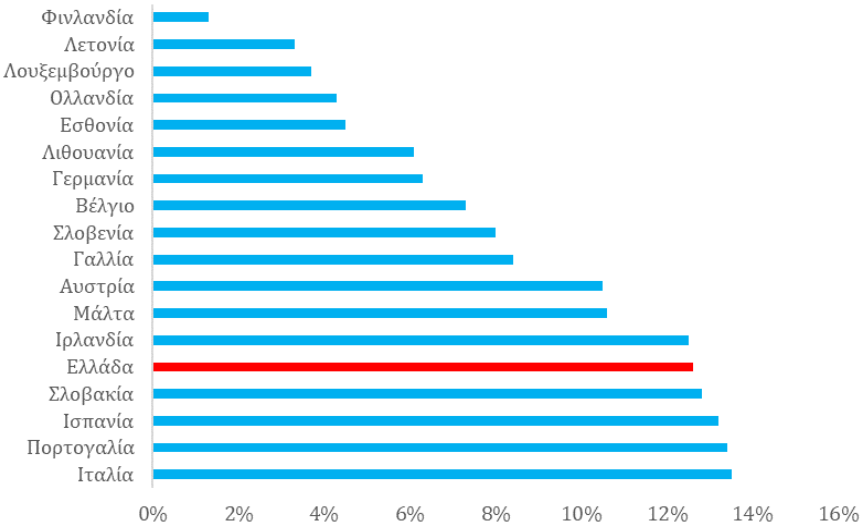

Πηγή: Εκτιμήσεις ILO

Σημείωση: Δεν υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία για την Κύπρο.

Υπολογίζοντας την απώλεια ωρών εργασίας με όρους χαμένων θέσεων πλήρους απασχόλησης, ο ILO εκτιμά ότι το κόστος στην Ελλάδα ήταν το 2020 ίσο με 492,9 χιλ. θέσεις πλήρους απασχόλησης (βλ. Πίνακα 1). Η απώλεια αυτή αντιστοιχεί στην απασχόληση περίπου του 10,7% του εργατικού δυναμικού, η οποία καλύφθηκε είτε μέσω της μείωσης του ωραρίου των μισθωτών είτε μέσω της εφαρμογής του μέτρου της αναστολής των συμβάσεων εργασίας, είτε μέσω της απόλυσής τους. Σε μακροοικονομικό επίπεδο, η απώλεια αυτή των ωρών εργασίας αποκαλύπτει το αναπτυξιακό κόστος και τη χαμένη ευημερία από την πανδημική κρίση. Επίσης, αναδεικνύει την τεράστια πίεση που θα ασκούσε η πανδημική κρίση σε βασικά μεγέθη της αγοράς εργασίας, αν δεν είχαν ληφθεί τα δημοσιονομικά μέτρα στήριξής της.

Πίνακας 1: Κόστος χαμένων ωρών εργασίας σε όρους θέσεων πλήρους απασχόλησης (Ελλάδα, 2020)

Χαμένες θέσεις πλήρους απασχόλησης σε χιλ. άτομα	Χαμένες θέσεις πλήρους απασχόλησης ως ποσοστό (%) του εργατικού δυναμικού
492,9	10,7%

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, ILO (επεξεργασία ΙΝΕ ΓΣΕΕ)

Σημείωση: Το ποσοστό χαμένων θέσεων απασχόλησης υπολογίστηκε με βάση τον αριθμό των απασχολουμένων και των άνεργων τον Δεκέμβριο του 2020.

Η εφαρμογή, το εύρος και η ένταση των μέτρων που εφάρμοσαν τα κράτη-μέλη όσον αφορά τη στήριξη της απασχόλησης σε κλάδους που ανέστειλαν τη λειτουργία τους, παρουσιάζει μεγάλες διαφοροποιήσεις. Όπως φαίνεται στο Διάγραμμα 2α, το β΄ τρίμηνο του 2020 τα περισσότερα κράτη-μέλη προτίμησαν την αναστολή των συμβάσεων εργασίας, ενώ μόνο η Ισπανία και η Ιρλανδία επέτρεψαν έναν συγκριτικά μεγάλο αριθμό απολύσεων. Η Ελλάδα ήταν το κράτος-μέλος με το μεγαλύτερο ποσοστό μισθωτών σε καθεστώς αναστολής της εργασίας τους (περίπου 27% των μισθωτών).

Διάγραμμα 2α: Μισθωτοί που έχασαν την εργασία τους και μισθωτοί σε αναστολή εργασίας ή με προσωρινή μείωση του χρόνου απασχόλησης ως ποσοστό (%) του συνόλου των απασχολουμένων (Ευρωζώνη, 2020:2)

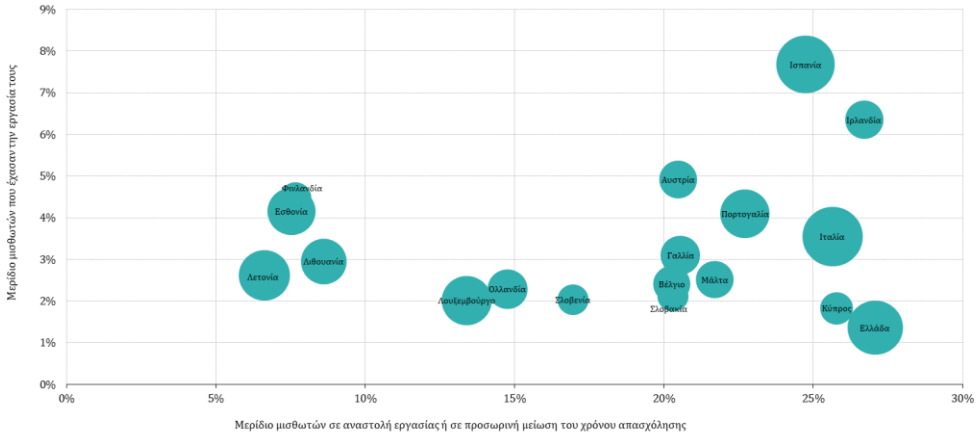

Πηγή: Eurostat

Σημείωση: Το μέγεθος των κύκλων αποτυπώνει το ποσοστό των ατόμων που κινδύνευαν από φτώχεια το 2019. Δεν υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία για τη Γερμανία.

Διάγραμμα 2β : Η μείωση ωρών εργασίας ως προσδιοριστικός παράγοντας της επιδότησης μισθωτών σε καθεστώς αναστολής απασχόλησης (Ευρωζώνη, 2020)

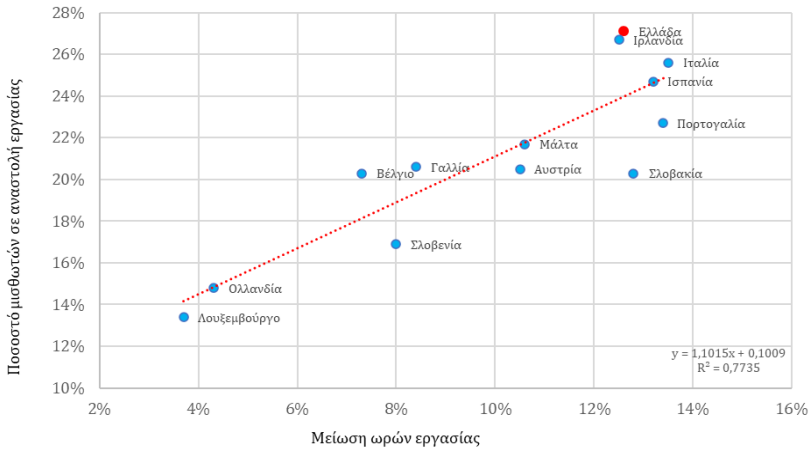

Πηγή: Eurostat, ILO (επεξεργασία ΙΝΕ ΓΣΕΕ)
Σημείωση: Δεν υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία για τη Γερμανία.

Η επιλογή εφαρμογής του μέτρου της επιδότησης των εργαζομένων που βρίσκονται σε αναστολή απασχόλησης βρίσκεται σε απόλυτη συνάφεια με τη μείωση των ωρών εργασίας (βλ. Διάγραμμα 2β). Όσο εντονότερα αρνητική ήταν η επίδραση των μέτρων κοινωνικής αποστασιοποίησης στις ώρες εργασίας, τόσο μεγαλύτερη ήταν η ανάγκη προστασίας της απασχόλησης μέσω της αναστολής της εργασίας. Παρά ταύτα, το αποτέλεσμα της ευρωπαϊκής αυτής πολιτικής επιλογής διαχείρισης της κρίσης στην αγορά εργασίας το οποίο προκάλεσε η πανδημία ήταν η μείωση των εισοδημάτων λόγω περιορισμένης επιδοτούμενης αναπλήρωσης του χαμένου εισοδήματος από την αναστολή των συμβάσεων εργασίας. Η μείωση των εισοδημάτων αύξησε τον κίνδυνο εργασιακής φτώχειας για τους χαμηλότερα αμειβόμενους. Στο Διάγραμμα 2α παρατηρούμε ότι η Ελλάδα ήταν το 2019 ανάμεσα στις χώρες με το μεγαλύτερο ποσοστό ατόμων σε κίνδυνο φτώχειας. Το εύρημα αυτό αποτυπώνει το υψηλό ρίσκο της πολιτικής επιλογής της αναστολής των συμβάσεων εργασίας ως προς την προστασία του βιοτικού επιπέδου των εργαζομένων. Συγκεκριμένα, η επιλογή αυτή οδήγησε σε μείωση των εισοδημάτων και σε περαιτέρω υποβάθμιση του βιοτικού επιπέδου πολλών εργαζομένων με την, προς το παρόν, ελπίδα διατήρησης της θέσης εργασίας στη μετά την πανδημική κρίση περίοδο.

Το γ΄ και το δ΄ τρίμηνο του 2020 υπήρξε μεγαλύτερη μεταβολή του αριθμού των ανέργων σε όλα τα κράτη-μέλη λόγω χαλάρωσης κάποιων μέτρων κοινωνικής αποστασιοποίησης και επαναλειτουργίας κλάδων που βρίσκονταν έως τότε σε αναστολή. Ωστόσο, με εξαίρεση τις χώρες

της Βαλτικής, τα ποσοστά ανεργίας δεν εμφάνισαν σημαντικές μεταβολές. Την προσωρινή μείωση του ποσοστού ανεργίας κατά τους θερινούς μήνες ακολούθησε μια μικρή αύξηση τους χειμερινούς μήνες. Τον Δεκέμβριο του 2020 το επίσημο ποσοστό ανεργίας στην Ελλάδα ήταν το δεύτερο υψηλότερο στην Ευρωζώνη, μετά την Ισπανία, αντιστοιχώντας στο 15,8% του εργατικού δυναμικού, όταν τον ίδιο μήνα του 2019 ήταν ίσο με 16,4%, (βλ. Διάγραμμα 3).

Διάγραμμα 3: Ποσοστά ανεργίας στα κράτη-μέλη της Ευρωζώνης (Δεκέμβριος 2020)

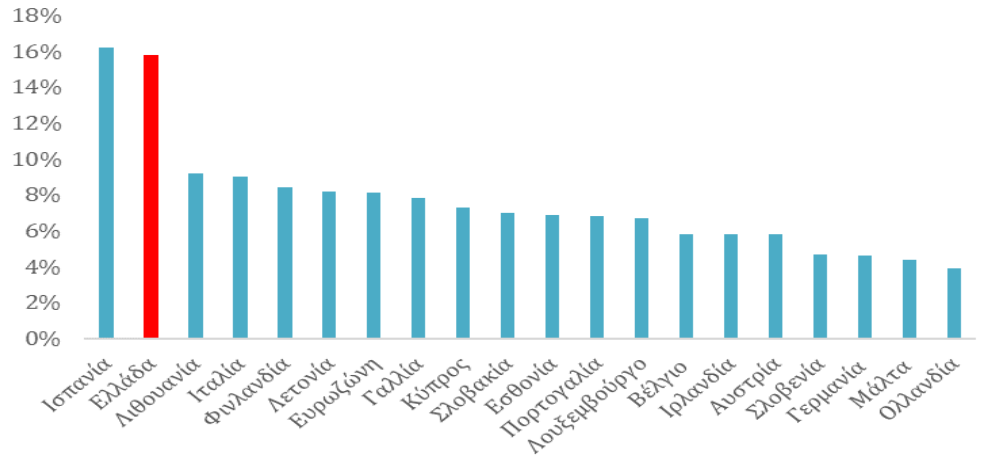

Πηγή: Eurostat

Ωστόσο, πρέπει με έμφαση να σημειωθεί ότι η τρέχουσα εκτίμηση του ποσοστού ανεργίας δεν αποτυπώνει την πραγματική κατάσταση της αγοράς εργασίας και τις επιπτώσεις της πανδημίας COVID-19, όπως και τη δυναμική της εξέλιξης βασικών στατιστικών της. Στην εκτίμηση του επίσημου ποσοστού ανεργίας δεν καταγράφονται οι εργαζόμενοι που βρίσκονται σε αναστολή για πάνω από τρεις μήνες ή που λαμβάνουν εισόδημα μικρότερο του 50% του μισθού τους, οι οποίοι συμπεριλαμβάνονται στους οικονομικά μη ενεργούς.

Συνεπώς, η τρέχουσα κατάσταση της αγοράς εργασίας μπορεί στατιστικά να αποτυπωθεί καλύτερα από τις μεταβολές στον αριθμό των απασχολουμένων και των οικονομικά μη ενεργών. Όπως φαίνεται στο Διάγραμμα 4, η μεταβολή του αριθμού των απασχολουμένων και των οικονομικά μη ενεργών ατόμων ήταν αξιοσημείωτη, είτε εξετάζεται σε μηνιαίο επίπεδο είτε σωρευτικά. Συγκεκριμένα, στη διάρκεια του 2020, η απασχόληση μειώθηκε σημαντικά τον Μάιο (κατά 83 χιλ. άτομα σε σχέση με τον Απρίλιο), ενώ αυξήθηκε επίσης σημαντικά τον Αύγουστο (κατά 93 χιλ. άτομα σε σχέση με τον Ιούλιο). Η μεταβολή των οικονομικά μη ενεργών είχε την αντίθετη κατεύθυνση.

Συνεπώς, οι επιπτώσεις της πανδημικής κρίσης στην απασχόληση δεν αποτυπώθηκαν σε αντίστοιχη μεταβολή του αριθμού των ανέργων αλλά σε μεταβολή του αριθμού των οικονομικά μη ενεργών.

Διάγραμμα 4: Μεταβολή απασχολουμένων, ανέργων και οικονομικά μη ενεργών σε χιλ. άτομα (Ελλάδα, Ιανουάριος-Δεκέμβριος 2020)

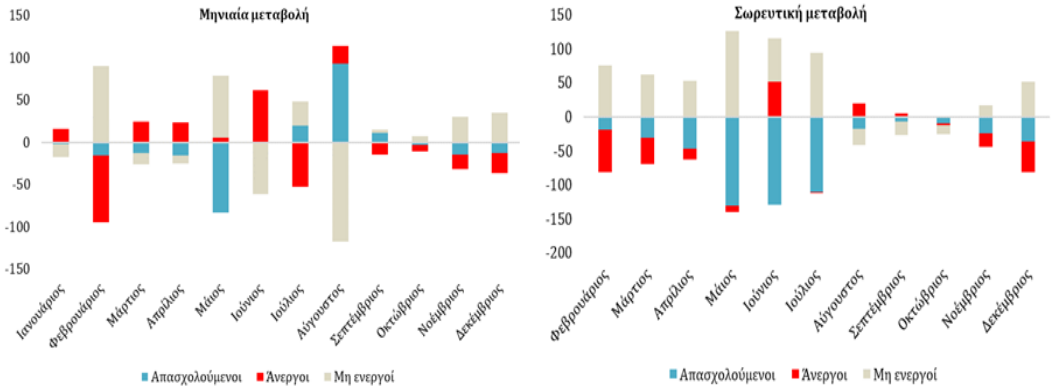

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ (επεξεργασία ΙΝΕ ΓΣΕΕ)

Σημαντικό στοιχείο όσον αφορά τις προοπτικές της αγοράς εργασίας είναι ότι μετά τον Οκτώβριο, όταν η οικονομία βρέθηκε εκ νέου σε lockdown, παρατηρείται μια σταδιακή αύξηση των μη ενεργών με ταυτόχρονη μείωση των απασχολουμένων και των ανέργων. Δεν είναι ξεκάθαρο αν η δυναμική που παρατηρείται στο τέλος του 2020 θα συνεχιστεί, αλλά σε αυτό το διάστημα είναι η πρώτη φορά μετά το ξέσπασμα της πανδημικής κρίσης που η μεταβολή των οικονομικά μη ενεργών προέρχεται και από τη μείωση των ανέργων. Υπάρχει σοβαρό ενδεχόμενο η κατάσταση στην αγορά εργασίας να έχει οδηγήσει μερίδα ατόμων ικανών να εργαστούν εκτός εργατικού δυναμικού, γεγονός το οποίο έχει ιδιαίτερα αρνητικές επιπτώσεις στις μεσοπρόθεσμες προοπτικές της απασχόλησης και της οικονομίας. Καθοριστικές ως προς τις προοπτικές θα είναι οι εξελίξεις εντός του 2021, όπου θα φανεί αν η πανδημική κρίση και η πολιτική διαχείρισή της θα αφήσει τελικά ένα μεσοπρόθεσμο αρνητικό αποτύπωμα στην αγορά εργασίας. Σε αυτό το πλαίσιο, η διατήρηση των μέτρων στήριξης των εργαζομένων σε καθεστώς αναστολής εργασίας μέχρι την ομαλή επανέναρξη της οικονομίας κρίνεται επιβεβλημένη, αφού σε διαφορετική περίπτωση θα καταρρεύσουν πλήρως τα χαμηλά εισοδήματα, θα εκτιναχθεί η ήδη υψηλή εισοδηματική ανισότητα και η ανεργία, επιφέροντας σημαντικό πλήγμα στην κοινωνική συνοχή.

2. Επίπτωση της πανδημίας σε ποιοτικούς δείκτες της απασχόλησης και της ανεργίας

Παρά το γεγονός ότι η πανδημική κρίση επηρέασε κυρίως τον αριθμό των απασχολουμένων και των οικονομικά μη ενεργών, ενδιαφέρον παρουσιάζει η ανεργία κατά κλάδο, αφού αποτυπώνει έως ένα σημείο τον βαθμό ευθραυστότητας της αγοράς εργασίας. Συγκεκριμένα, η μεγάλη εξάρτηση της οικονομίας από κλάδους που χαρακτηρίζονται από περιοδική απασχόληση καθιστά το σύνολο της οικονομίας εύθραυστο σε εξωτερικές διαταραχές, όπως αυτή της πανδημικής κρίσης.

Διάγραμμα 5: Ποσοστό ανεργίας με βάση την τελευταία εργασία του ανέργου (επιλεγμένοι κλάδοι οικονομικής δραστηριότητας, Ελλάδα, 2019:4-2020:4)

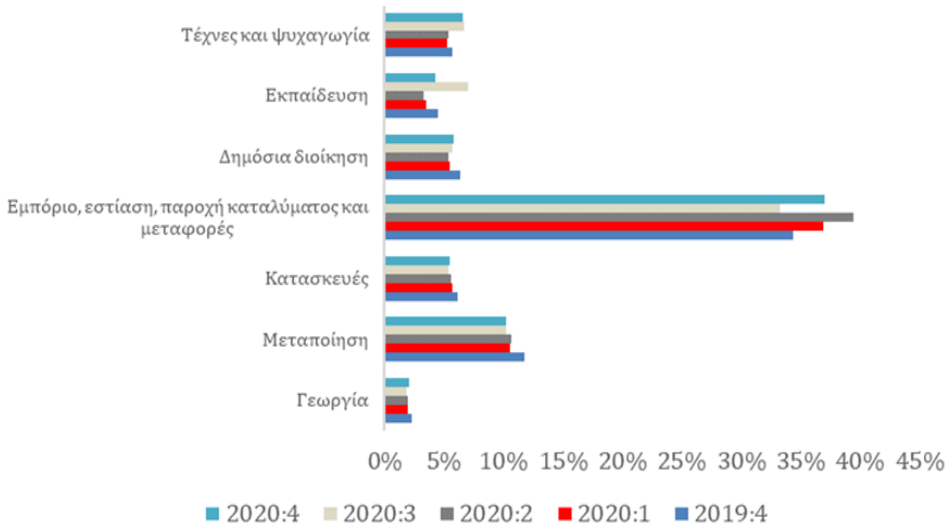

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ (επεξεργασία ΙΝΕ ΓΣΕΕ)

Το Διάγραμμα 5 απεικονίζει το ποσοστό των ανέργων με βάση την τελευταία τους απασχόληση. Ο κλάδος του εμπορίου, της εστίασης, της παροχής καταλύματος και των μεταφορών και αποθήκευσης παρουσιάζει το μεγαλύτερο ποσοστό ανεργίας και μεταβλητότητας. Με εξαίρεση το γ΄ τρίμηνο του 2020, το ποσοστό ανεργίας αυξάνεται σημαντικά (από 34,4% το δ΄ τρίμηνο του 2019 σε 39,4% το β΄ τρίμηνο του 2020 και 37% το δ΄ τρίμηνο του ίδιου έτους). Αντιθέτως, το ποσοστό ανεργίας στη μεταποίηση παρουσιάζει βελτίωση αν και οριακή (μείωση κατά 1,5% το δ΄ τρίμηνο του 2020 σε σχέση με το ίδιο τρίμηνο του 2019). Ωστόσο, δεν αλλάζει το γεγονός ότι ο κλάδος της μεταποίησης εξακολουθεί και παράγει το δεύτερο υψηλότερο ποσοστό ανέργων, το οποίο κινείται σταθερά άνω του 10%, όταν στους άλλους κλάδους το ποσοστό δεν ξεπερνάει το 7%.

Εξίσου σημαντικό είναι το γεγονός ότι η πανδημική κρίση δεν είχε την ίδια επίπτωση σε όλες τις ηλικίες. Όπως φαίνεται στο Διάγραμμα 6, το οποίο αποτυπώνει το ποσοστό ανεργίας ανά ηλικιακή ομάδα, αυτές που επηρεάστηκαν εντονότερα ήταν οι ηλικίες 15 έως 19 ετών και 25 έως 29 ετών. Ενώ στις υπόλοιπες ηλικιακές ομάδες το ποσοστό ανεργίας παραμένει σχετικά σταθερό, στις δύο αυτές ομάδες αυξάνεται σημαντικά. Δεν είναι τυχαίο ότι οι νέοι που δεν εργάζονται, δεν βρίσκονται στην εκπαίδευση ή σε κάποιας μορφής επιμόρφωση παρουσιάζουν μεγάλη αύξηση μετά το β΄ τρίμηνο του 2020, χωρίς ιδιαίτερες προοπτικές βελτίωσης. Το γ΄ τρίμηνο του 2020 το ποσοστό των ατόμων αυτών ήταν το υψηλότερο στην Ευρώπη (19%).

Διάγραμμα 6: Ποσοστό ανεργίας ανά ηλικιακή ομάδα (Ελλάδα, 2020:1-2020:4)

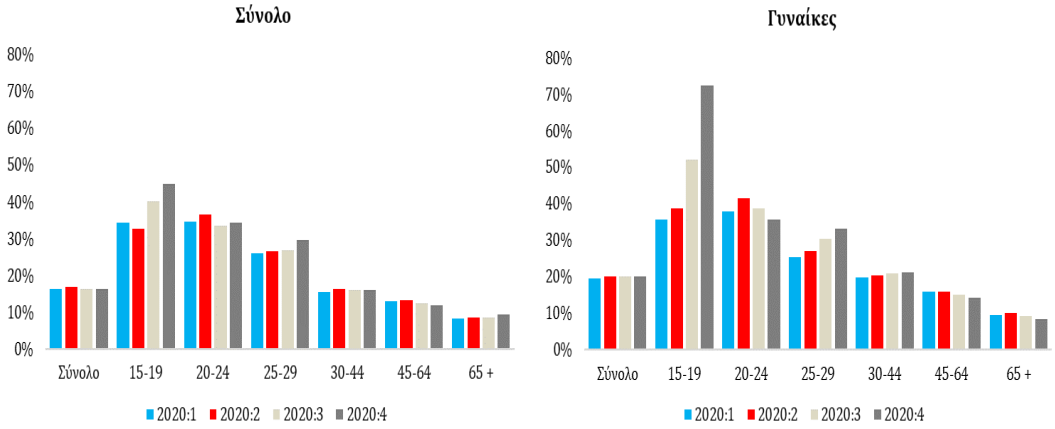

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

Ένα άλλο ιδιαίτερα αρνητικό στοιχείο είναι ότι η εξέλιξη αυτή συνδέεται στενά με το φύλο, καθώς το ποσοστό ανεργίας είναι πολύ υψηλότερο για τις νέες γυναίκες. Συγκεκριμένα το δ΄ τρίμηνο του 2020 το ποσοστό ανεργίας στις γυναίκες ηλικίας 15 έως 19 ετών ξεπερνούσε το 70%, όταν το α΄ τρίμηνο του ίδιου έτους ήταν ίσο με 35,6%. Μεγάλη ήταν η αύξηση και για τις γυναίκες ηλικίας 25 έως 29 ετών, με το ποσοστό ανεργίας να αυξάνεται από 25% το δ΄ τρίμηνο του 2019 σε 33% το δ΄ τρίμηνο του 2020. Συνεπώς, η πανδημική κρίση ενισχύει την ανισότητα φύλου, ειδικότερα σε νέες ηλικίες, σε μια αγορά εργασίας η οποία χαρακτηρίζεται από ούτως ή άλλως υψηλή ανισότητα και κατακερματισμό.

Αναφορικά με τις επιπτώσεις της πανδημίας στην απασχόληση, κύριο χαρακτηριστικό αποτελεί η μείωση των ωρών εργασίας για ένα

μεγάλο ποσοστό των μισθωτών και ταυτόχρονα η αύξηση της υπερωριακής απασχόλησης για ένα άλλο μικρότερο. Σύμφωνα με το Διάγραμμα 7, το ποσοστό των ατόμων που εργάστηκαν μεταξύ 40 και 47 ωρών σε εβδομαδιαία βάση μειώθηκε από 90% των μισθωτών το δ΄ τρίμηνο του 2019 σε 60% το δ΄ τρίμηνο του 2020. Για το ίδιο διάστημα η αύξηση του ποσοστού των μισθωτών που εργάστηκαν λιγότερες από 39 ώρες ήταν 20%, ενώ όσων εργάστηκαν πάνω από 48 ώρες 10%.

Διάγραμμα 7: Κατανομή μισθωτών ανά εβδομαδιαίες ώρες εργασίας (Ελλάδα, 2019:4-2020:4)

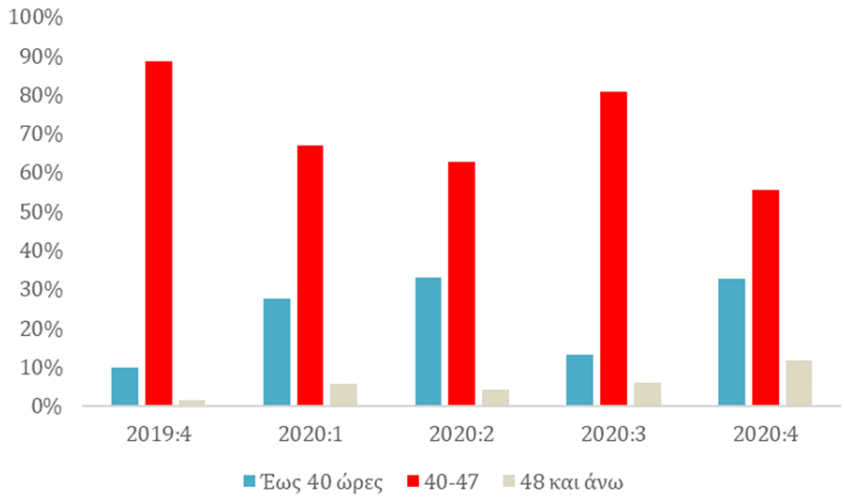

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ (επεξεργασία ΙΝΕ ΓΣΕΕ)

Τέλος, λόγω της συγκυρίας, μειώθηκε οριακά η ζήτηση για θέσεις μερικής ή εκ περιτροπής απασχόλησης, αφού το 2020 οι νέες θέσεις εργασίας αφορούσαν κατά 51% θέσεις πλήρους απασχόλησης. Σημειώνεται ότι το 2019 το ποσοστό ήταν ίσο με 49%. Η αλλαγή αυτή αφενός είναι πολύ μικρή για να φανερώσει μια μεταβολή στην τάση ενίσχυσης της ελαστικής απασχόλησης τα τελευταία έτη (βλ. ΙΝΕ ΓΣΕΕ 2020) και αφετέρου θα πρέπει να θεωρείται συγκυριακή, αφού κατά τη διάρκεια της πανδημίας επλήγησαν επιχειρήσεις που έχουν υψηλό ποσοστό μερικής απασχόλησης.

Ταυτόχρονα όμως αυξήθηκε το ποσοστό των ατόμων που εργάζονται σε θέσεις μερικής απασχόλησης, αν και θα επιθυμούσαν να εργαστούν με κανονικό ωράριο, αλλά δεν βρήκαν θέση πλήρους απασχόλησης. Η αύξηση ήταν οριακή αφού από το 61% επί του συνόλου των ημιαπασχολούμενων το δ΄ τρίμηνο του 2019, το ποσοστό ανήλθε σε 61,6% το δ΄ τρίμηνο το 2020. Ωστόσο, εξετάζοντας το ποσοστό ανά ηλικιακή ομάδα προκύπτει ότι τη μεγαλύτερη πίεση την υφίστανται τα

άτομα 30 έως 64 ετών (βλ. Διάγραμμα 8). Μεταξύ δ΄ τριμήνου του 2019 και δ΄ τριμήνου του 2020 η μεταβολή του ποσοστού ξεπερνάει το 2,5%. Πιο απλά, 6 στους 10 ημιαπασχολούμενους (εκ των οποίων οι 4 άνω των 30 ετών) θα ήθελαν να εργάζονται με κανονικό ωράριο, αλλά δεν μπορούσαν να βρουν εργασία πλήρους απασχόλησης. Συνεπώς, μέσα στην πανδημία οι μεγαλύτεροι σε ηλικία ημιαπασχολούμενοι είχαν λιγότερες ευκαιρίες να εργαστούν με κανονικό ωράριο.

Διάγραμμα 8: Ποσοστό εργαζομένων μερικής απασχόλησης και ηλικίας 30-64 ετών που απασχολούνται μερικώς επειδή δεν μπορούν να βρουν πλήρη απασχόληση (Ελλάδα, 2019:4-2020:4)

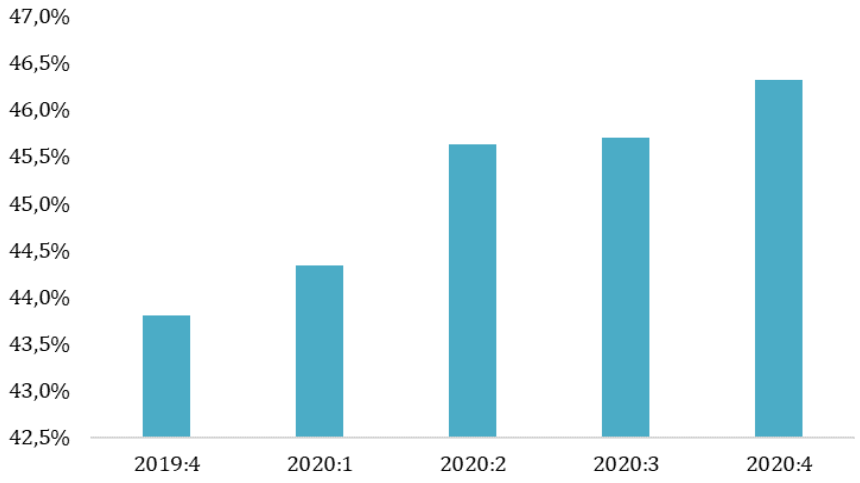

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ (επεξεργασία ΙΝΕ ΓΣΕΕ)

3. Επίπτωση της πανδημίας στις αποδοχές των μισθωτών

Οι μεταβολές όπως αποτυπώθηκαν στο ποσοστό ανεργίας και στον αριθμό των απασχολουμένων δεν ήταν ενδεικτικές της πίεσης που ασκήθηκε στους μισθωτούς στη διάρκεια της πανδημίας. Αντιθέτως, μεγαλύτερες ήταν οι μεταβολές στις αποδοχές των εργαζομένων. Το Διάγραμμα 9 αποτυπώνει την ποσοστιαία μεταβολή του ακαθάριστου μέσου μισθού. Στην πλειονότητα των κρατών-μελών η μεταβολή είναι αρνητική. Σε άλλες περιπτώσεις είναι θετική. Αυτό δεν συνεπάγεται ότι πράγματι αυξήθηκαν οι μισθοί, αλλά ότι μειώθηκε η απασχόληση των χαμηλόμισθων με συνέπεια να αυξάνεται ο μέσος μισθός για το σύνολο της οικονομίας (ILO, 2020).

Διάγραμμα 9: Ποσοστιαία μεταβολή του ακαθάριστου μέσου μισθού (Ευρωζώνη, 2020)

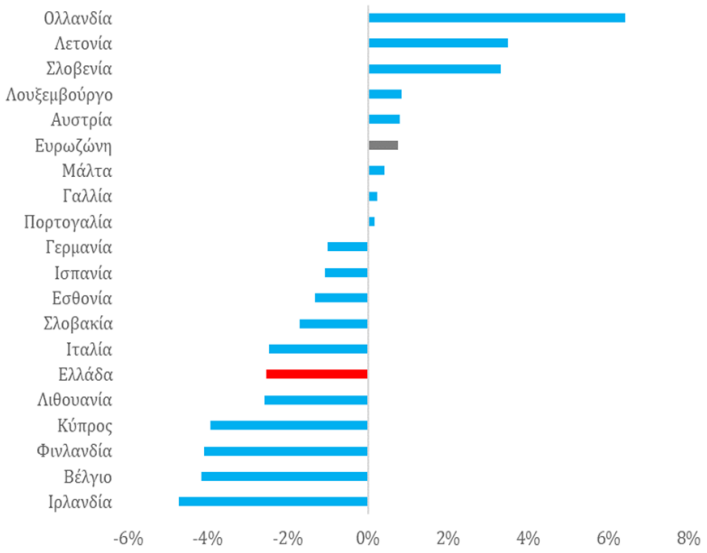

Πηγή: Eurostat (επεξεργασία ΙΝΕ ΓΣΕΕ)

Σημείωση: Ετήσια αμοιβή ενός ατόμου που λαμβάνει το 100% του μέσου μισθού.

Στην Ελλάδα ο μέσος ακαθάριστος μισθός μειώθηκε κατά 2,5% σε σχέση με το 2019 αποτελώντας τη δέκατη τέταρτη χειρότερη επίδοση στην Ευρωζώνη. Η εξέλιξη αυτή δεν επηρέασε την αγοραστική δύναμη του μέσου μισθού στην Ελλάδα, αφού το 2020 παρέμεινε σταθερή στην ίδια θέση με αυτή του 2019. Όπως φαίνεται στο Διάγραμμα 10, παρά το γεγονός ότι η φορολογική επιβάρυνση στην Ελλάδα είναι χαμηλή προς μεσαία, ο καθαρός μέσος μισθός έχει επίσης χαμηλή προς μεσαία αγοραστική δύναμη, ξεπερνώντας τον αντίστοιχο ορισμένων χωρών της Ανατολικής Ευρώπης και της Πορτογαλίας.

Διάγραμμα 10: Ετήσιος καθαρός μισθός σε ίδιους όρους αγοραστικής δύναμης και φορολ. επιβάρυνση (Ευρωζώνη, 2020, μονάδες εκφρασμένες σε pps)

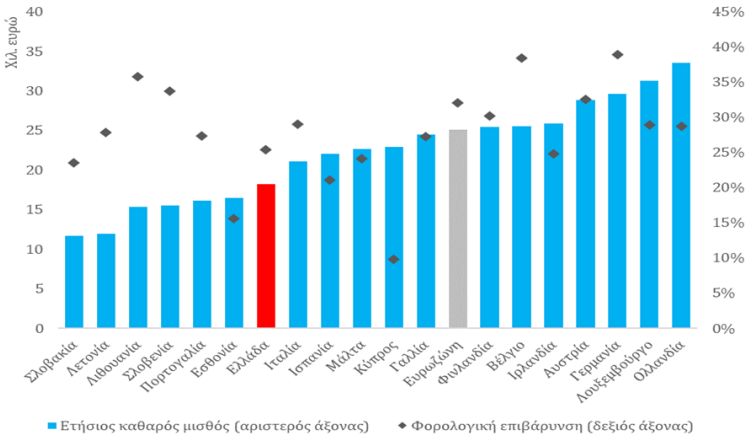

Πηγή: Eurostat (επεξεργασία ΙΝΕ ΓΣΕΕ)

Σημείωση: Ετήσια αμοιβή ενός ατόμου που λαμβάνει το 100% του μέσου μισθού.

Η μείωση του μέσου μισθού στην Ελλάδα γίνεται εμφανής και μέσα από την εξέταση της μεταβολής των αποδοχών ανά κλάδο (βλ. Διάγραμμα 11). Δεδομένης της περιορισμένης μεταβολής της απασχόλησης, η πτώση των αμοιβών προέρχεται σχεδόν εξ ολοκλήρου από τη μείωση των ωρομισθίων (ILO, 2020). Στο σύνολο οι αμοιβές μειώθηκαν κατά 4,5% το β΄ τρίμηνο σε σχέση με το ίδιο τρίμηνο του 2019, ενώ, αν και μικρότερου μεγέθους, η μείωση συνεχίστηκε και το γ΄ και δ΄ τρίμηνο. Ωστόσο, πρέπει να σημειωθεί ότι υπάρχει μεγάλη ανομοιογένεια αναφορικά με τις αρνητικές πιέσεις στους μισθούς ανάμεσα στους κλάδους.

Διάγραμμα 11: Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή των αμοιβών εξαρτημένης εργασίας ανά κλάδο απασχόλησης (Ελλάδα, 2020:1-2020:4)

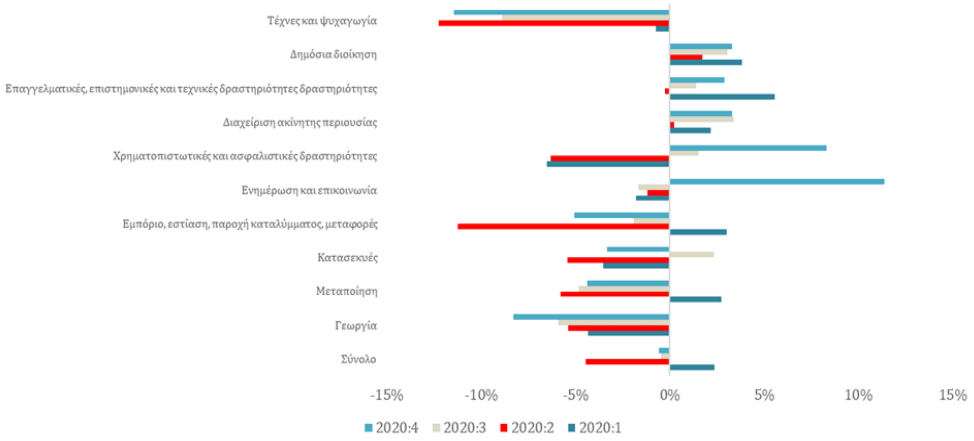

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ (επεξεργασία ΙΝΕ ΓΣΕΕ)
Σημείωση: Στοιχεία με εποχική διόρθωση.

Οι κλάδοι στους οποίους η μείωση των μισθών ήταν εντονότερη είναι της γεωργίας, της μεταποίησης, των κατασκευών, του εμπορίου, της εστίασης, της παροχής καταλύματος και των μεταφορών, καθώς και των τεχνών και της ψυχαγωγίας. Ειδικότερα στον τελευταίο κλάδο η μείωση είναι εξακολουθητική λόγω της παρατεταμένης αναστολής λειτουργίας των επιχειρήσεων, ξεπερνώντας σε ποσοστό το 8% σε κάθε τρίμηνο. Εξίσου αναμενόμενη ήταν η μεγάλη πτώση στον ευρύτερο κλάδο του εμπορίου, της εστίασης, της παροχής καταλύματος και των μεταφορών, ειδικότερα το β΄ και το δ΄ τρίμηνο (-11,2% και -5,1% αντίστοιχα). Στη γεωργία η μείωση των μισθών δεν ήταν του ίδιου μεγέθους, αλλά γίνεται εντονότερη το δ΄ τρίμηνο, ενώ στη μεταποίηση η πτώση των μισθών είναι σχεδόν σταθερή από το ξέσπασμα της πανδημίας κι ύστερα. Στον αντίποδα, εντύπωση προκαλεί η πολύ μεγάλη αύξηση των μισθών το δ΄ τρίμηνο στους κλάδους της επικοινωνίας και της ενημέρωσης, και των χρηματοοικονομικών και των ασφαλιστικών δραστηριοτήτων.

Δεδομένου ότι στους συγκεκριμένους κλάδους οι μισθοί είναι συγκριτικά υψηλοί, υπάρχει ισχυρό ενδεχόμενο ενίσχυσης των δύο άκρων στα εισοδηματικά κλιμάκια. Η πόλωση αυτή αν επιβεβαιωθεί θα εκτινάξει την εισοδηματική ανισότητα, αφού θα συμπιεστούν τα μεσαία εισοδήματα.

Το τελευταίο στοιχείο αποκτά μεγαλύτερη βαρύτητα αν συνυπολογιστεί ότι η εισοδηματική ανισότητα είναι ήδη υψηλή. Όπως φαίνεται στο Διάγραμμα 12, μπορεί το 2020 η κρίση πανδημίας να μην μετέβαλε ιδιαίτερα την κατανομή των μισθωτών, αλλά ήδη παρατηρείται μια πολύ μεγάλη συγκέντρωση στα χαμηλότερα εισοδήματα, Συγκεκριμένα, μεταξύ 2019 και 2020 οι μεταβολές στα εισοδηματικά κλιμάκια ήταν οριακές, όπως, για παράδειγμα, η αύξηση του ποσοστού των ατόμων που λαμβάνουν από 701 έως 900 ευρώ και η μείωση όσων λαμβάνουν λιγότερα από 500 ευρώ σε μηνιαία βάση. Αξιοσημείωτο είναι ότι ο μεγαλύτερος αριθμός μισθωτών συγκεντρώνεται στα κλιμάκια 0 έως 500 ευρώ και 701 έως 900 ευρώ.

Διάγραμμα 12: Κατανομή των μισθωτών ανά εισοδηματικό κλιμάκιο (Ελλάδα, 2019-2020)

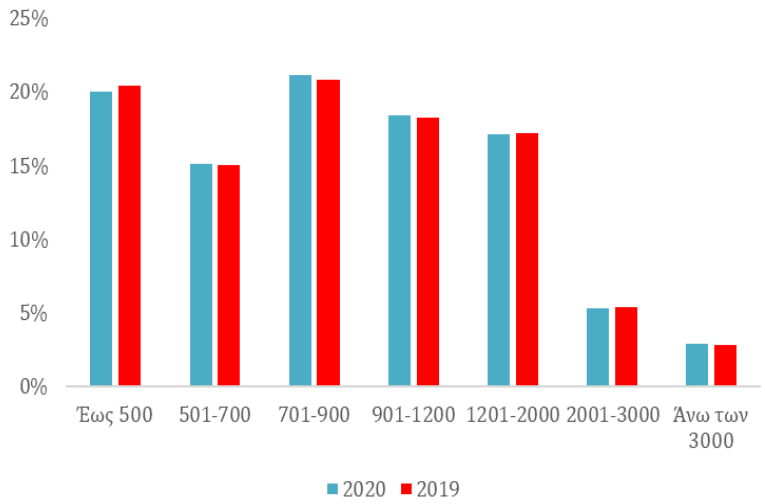

Πηγή: Π/Σ Εργάνη (επεξεργασία ΙΝΕ ΓΣΕΕ)

Ολοκληρώνοντας, δεδομένου ότι η οικονομική δραστηριότητα, ειδικά στον κλάδο του εμπορίου, της εστίασης, της παροχής καταλύματος και των μεταφορών, αναμένεται να παραμείνει αβέβαιη έως το τέλος της πανδημίας COVID-19, η πλήρης ανάκαμψη της αγοράς εργασίας μπορεί να καθυστερήσει πολύ. Αυτό θα έχει ως συνέπεια την επιδείνωση του κινδύνου εργασιακής φτώχειας, αλλά και την επιβράδυνση της αναπτυξιακής δυναμικής της οικονομίας. Αν πράγματι θέλουμε να πετύχουμε μια πιο ανθεκτική και αποτελεσματική ανάκαμψη της οικονομίας, καθίστανται απολύτως αναγκαίες παρεμβάσεις που

εγγυώνται την ασφάλεια του βιοτικού επιπέδου των εργαζομένων με επιλογές αύξησης του κατώτατου μισθού και του μέσου εισοδήματος και διασφάλισης και δημιουργίας θέσεων εργασίας. Πολύ σημαντική είναι επίσης η αύξηση της κοινωνικής προστασίας για όσους βρίσκονται στο κάτω μέρος της κατανομής του εισοδήματος. Αυτό θα ενίσχυε την κατανάλωση και τη δυναμική της ανάκαμψης.

Η χώρα μας έχει δεσμευτεί στους στόχους της βιώσιμης ανάπτυξης του ΟΗΕ. Αυτό θα πρέπει να είναι το πλαίσιο προσδιορισμού των κατευθύνσεων της οικονομικής πολιτικής, έτσι ώστε η ανάκαμψη της οικονομίας να αποτελέσει την κινητήρια δύναμη του μετασχηματισμού της σε ένα βιώσιμο και δίκαιο υπόδειγμα ανάπτυξης. Ιδεοληπτικές εμμονές σε νεοφιλελεύθερες αντιλήψεις και σε επιλογές πολιτικής που στοχεύουν στην προσαρμογή της εργασίας στη φιλοσοφία των προγραμμάτων οικονομικής προσαρμογής και των συμφερόντων που αυτά εξυπηρέτησαν θα προκαλέσουν μη αποδεκτό κόστος ευημερίας.

Βιβλιογραφικές αναφορές

• ILO (2020). *Global Wage Report 2020-21: Wages and Minimum Wages in the Time of COVID-19*, Geneva.

• INE ΓΣΕΕ (2020). *Η ελληνική οικονομία και η απασχόληση. Ετήσια έκθεση*, Αθήνα.

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΓΣΕΕ
Εμμ. Μπενάκη 71Α
10681, Αθήνα
Τηλ. 210 8202257
E-mail: info@inegsee.gr
www.inegsee.gr

Απαγορεύεται η με οποιονδήποτε τρόπο ανατύπωση ή
μετάφραση όλου ή μέρους του κειμένου χωρίς την άδεια του εκδότη.
Επίσης, η αναδημοσίευση (όλου ή μέρους του) χωρίς αναφορά της πηγής.

Γλωσσική επιμέλεια – Διορθώσεις: Στέλλα Ζούπα

ISSN: **2654-2412**
ISBN: **978-618-5483-26-5**

Copyright ©INE ΓΣΕΕ